List 9. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. marca 1870.

Gospodarske stvari.

Kako obdelujejo in izdelujejo lan v Moravskem Schönbergu in bližnji okolici.

Nauk za povzdigo našega domačega predivstva.

Spisal Rihard Dolenec.

Gojenje lanú je v bližnji in daljni okolici moravskega Schönberga zeló močno razprosteno. Pa tudi ni čuda, kajti kdo bi gojenje lanu zanemarjal ondi, kjer je taka velika priložnost dana kaj dobro v denar spraviti ga.

Da bi se zadostovalo potrebam vseh petih predilnic, ktere Schönberg obdajajo, moralo bi se lanú gotovo še trikrat toliko pridelati kakor se dandanes pridela; al zavoljo pomanjkanja gnoja to ni mogoče. Res da mastni gnoj, kteri je ondi zeló v rabi, kakor na priliko iz kosti napravljeni „superfosfat“ ali pa „zboljšani guano“, lanu izvrstno služi; al ravno on je napravil iz večih kmetovalcev strastne, samim sebi škodljive gojitelje lanú. Videvši, da je v prvem letu rži in po njej lanu kaj izvrstno teknil, mislili so mnogi, da bode to v eno mer tako šlo brez govejskega ali sploh živinskega gnoja. Al zeló so se opekli, kajti že v drugem letu se ni hotel lan sponašati, v tretje pa že celó ne, akoravno so mu vselej, to je, vsako drugo leto, kaj dobro s „superfosfatom“ podkurili. Ravno tako kakor se ni v stanu človek ob samem kruhu in vodi rediti in krepiti, prav tako se tudi lan ne more samo s fosforom in kalijem živiti, ampak treba mu je tudi druge hrane, ktera mu je v živinskem gnoji popolnoma dana. Ta skušnja je kmetovalce prisilila idilično gojenje opustiti, in se le zboljšanega starega poprijeti.

Po legi zemlje razločujeta se namreč dva gnojilna načina; eden velja za hribovske, visoke lege, drugi za planjavske, nizke. V hribih, kjer je tako zvano „gozdno kmetijsko gospodar-stvo“ doma, seje se navadno na novino rèž, se ve, da brez gnoja, in drugo leto lan zopet brez gnoja. V tretjem letu sledi oves. Ta kolobar se potem obdrži, dokler je zemlja zadosti gnojna; kadar odpové zemlja svojo prejšnjo rodovitost, potem se zopet večletni gozdni rabi podvrže.

V planjavah se različno seje, tako, na primer, na dobro pognojeni svet rèž, potem v drugem letu oves, in v tretjem še le lan. Za lanom se v četrtem letu, zopet dobro pognoji, in triletni kolobar tako z nova prične. Za druga žita, korenstvo, in deteljo je poseben kolobar odločen.

V najnižih legah se zopet drugače seje. V izgled naj služita tukaj dva šestletna kolobarja schönberske kmetijske in predivo izdelovalne šole.

Vsak teh dveh kolobarjev obsega 67 vaganov, ali pa po naše $26^{8}/_{10}$ oralov. Prvi se glasi: 1. detelja, 2. pšenica, 3. grah, kterega obilo sejejo, fižola pa prav nič, 4. rèž, 5. korenstvo in lan, 6. jaro žito. Korenstvu se prav dobro pognoji. Drugi: 1. detelja, 2. raps, 3. rèž, 4. grah, 5. rèž, 6. jaro žito. Zgorej omenjeni 3letni kolobar, ki se glasi: 1. pognojena rèž, 2. oves, 3. lan, je zeló tisti, ki se pri nas sem ter tje nahaja, ki pa nobene posneme ne zasluži; kajti očividno je, da pride lan v preveč izmolzen svet. Da se okoli Schönberga še vedno tako seje, temu ni vzrok dobro prepričanje, ampak le stara navada — železna srajca.

Še en štiroleten kolobar naj omenim, kterega smo pri nekem, vrlo dobro vredjenem gospodarstvu našli, in ta je: 1. oves s podsejano deteljo; detelja ostane 2 leti, v prvem se kosi, v druzem služi merinoškim ovcem za pašo; v tretjem letu se detelja za rèž pognoji in podorje, po rži sledi lan.

Seme se tudi zeló različno izbira. Med tem, ko po visocih legah na spočitek semena veliko držé, se za to v nižavah celó ne zmenijo. V hribih, na primer, sejejo holanško, ali pa rusko Rigajsko ali pa iz Pernav-a. V drugem letu jim je seme pridelek prvega leta, v tretjem ga pusté, da si spočije, nekteri ga celó 2 leti v pokoji pusté; na to ga potem tretjič in poslednjič vsejejo.

V tem ko staro seme počiva, to je, med tretjim in četrtim, ali pa tretjim in petim letom, si poskrbé in nasejejo zopet izvirno seme. Drugi se ve, da premožni, hribovski posestniki so najbolj prevzetni na to, da sedem let staro seme sejejo; to je pa le bolj vraža.

V nižavah sploh tako delajo, da v prvem letu izvirno seme sejejo, v drugem in tretjem pa lastni pridelek. V četrtem si zopet novo seme oskrbé. Setvi odločeni čas je od 26. maja (vélikega travna) do 15. junija (rožnika); to velja za nizke kakor tudi za visoke lege.

Zimski lan (ozimec, ozmec) je na Moravskem še čisto neznan. Prvo seme kranjskega zimskega lanú bodem oskrbel še letos nekemu za lan zeló vnetemu kmetovalcu.

Po setvi pusté, da doraste lan visokost štirih do petih palcev (colov); potem se opleve. Slanjanje je skora neznano delo, in to po pravici, kajti bližnje predilnice za izdelovanje tako tanjcega prediva, kakoršno se s slanjanjem pridela, niso namenjene.

(Dalje prihodnjič.)

Nekaj, na kar bi se moglo pri cenitvi močirnatih zemljišč ozir jemati.

Bliža se nam spomlad, ko se bodo za nas kmetovalce posebno važna dela začela; cenila se bodo namreč zemljišča po novi postavi.

Ker pa morda še ni znano vsakteremu, ki bo za cenilca izvoljen, da bo treba pri cenitvi močvirnatih ali tudi že šote prostih zemljišč na mnogo več rečí ozir jemati, kakor pa pri trdinah, na uime namreč, ki pridelke na močvirnih zemljišč pokončujejo in nam kmetom tudi delajo škodo, zato pišem te vrstice.

Da ne bi noben izmed cenilcev tega dela nepremišljeno začel, naj nekoliko odkrijem zločinke, ki v dolini ljubljanskega močvirja domujejo.

Če v jeseni pogledamo po omenjenih njivah, tù in tam vidimo lepa zelena žita, ki nam kmetovalcem obetajo obilno žetev; če pa začne deževati, se hipoma spremení lepa dolina v jezero — in vse upanje je po vodi. V dokaz temu bodi pretekla mokra jesen, ko se je vsa dolina od Vrhnike do Ljubljane, vklub Grubarjevemu kanalu in potrebljeni Ljubljanici, za dalje časa v jezero spremenila, tako, da so se morali ljudje v čolnih od vasi do vasí prevaževati, — kakošna žetev more biti potem, lahko sodi vsak!

Ako pogledamo pozimi na prhalknata zemljišča, videli bomo, kako močne drože (srež) je gospodinja zima v nje zamesila, da se vzdigne prhalka na njivi tako, kakor tudi na senožeti do celega čevlja visočine in še več od svoje prave lege. Koliko ostane setve ali trave na takem kvasu, lahko je uganiti — nič! le dresen in zebert bota spomladi tam stala.

Če pa tudi voda ne vzame pridelkov in tudi zima ne mesi, pa vendar žalibog, slana prav rada gospodari, ktera mnogokrat že malo pred Kresom pride, in v jeseni se zgodaj prikaže, tako, da nam osmodí rž, oves, krompir, fižol itd. — in še ajdo, kar se na trdinah redko kedaj zgodí.

Da pa tudi toča po tej dolini posebno rada bíje, znano je vsacemu, kdor je tù domá.

Ne bo tedaj dovolj, da bi cenilne komisije samo potem sklepale, kar bojo ravno tisti čas pred seboj videle, treba bo na vse omenjene uime ozir jemati, da dobí cesar, kar je cesarjevega, pa tudi revni kmet, kar je njegovega in kar si s potom na obrazi in žulji na rokah prisluži.

Ne imejte tedaj samo denarja za potrebno vlado pred očmí, ampak tudi kmeta od dela in revščine pohabljenega!

Iz Brezovice poleg Ljubljane.

Matija Remškar, kmet.

Gnojišče.

Priobčil Fr. Schollmajer.

„Gnojna jama — zlata jama za kmeta".

Kdor ima strgano mošnjo, zgubí novce iz nje; kdor pa ima slabo napravljeno gnojišče, temu se pogubí mnogo dobrega in tečnega gnoja, s tem pa se manjšajo tudi njegovi dohodki. Ako se, postavimo, v gnojišče dežnica steka, izpere mnogo gnoja in na njivah, na ktere se potem tak gnoj izvozi, pridela se toliko manj. Izvedeni poljedelci so izštevilili, da na njivah, ki se jim dá 20 bokalov dobre gnojnice, se za 24 krajcarjev žita in slame več pridela.

Gnojna jama mora biti svojemu namenu popolnoma primerna, to je, narejena mora biti tako, da se v njej — čem več tem bolje — vsi drobci bodi-si že trdega ali tekočega človeškega ali živalskega blata, kakor so beljakovec, grenčec, žolčna smolnina, tolšča, slinasti in scavniščni žlezci, scavniščna kislina, žolčne snovi, ogelno-, žvepleno- in solnatokisli natron, različne fosfornokisle zemljine, amonijak, soda ali natron, veči in debeleji ostanki jedil in klaje, kakor tudi še mnogo drugih enakih z gnjilcem zvezanih stvari, nabirajo in hranijo.

Da pa gnojna jama tej svoji nalogi vstreza, mora biti tako-le narejena:

1. Podoba ali oblika se mora ravnati po prostoru, ki ga íma kmetovalec na svojem dvorišči. Vendar je pa še najbolje, ako se naredí v podobi podolgastega štirivogelnika, ki mora 3 do 4 čevlje globoko izkopan in prav dobro s cementom obzidan biti, da gnojnica v zemljo ne teče in se ne pogublja.

2. Dežnica, naj pride od koderkoli, nikakor ne sme v gnojišče.

3. Jama za nabiranje gnojnice se priredí tam, kamor je gnojišče najbolj nagnjeno. Če ima gnojišče primeren pad, je za gnoj zeló koristno, ako se scavnica iz živinskih hlevov najpred v gnojišče in tako skoz gnoj v zgorej omenjeno jamo odteka. Jama za gnojnico ne sme biti premajhna, ker bi se lahko prenapolnila, to pa še posebno poleti, ko se gnojnica ne more na njive izpeljevati, mnogo gnojnice bi pa po takem prišlo pod zlo.

4. Stranišča (sekreti), ako je le mogoče, naj se priredijo tako, da so v gnojnično jamo napeljana. To veljá še posebno o straniščih za prihišne posle, ktera se vrh tega morajo držati zmerom lepo čedna in snažna, da se jih posli ne izogibljejo, marveč radi na-nje zahajajo; ne pa, kakor je sploh navada, da posli zarad prevelike nesnage, ki se po takih straniščih nahaja, po vseh kotih kmetijskega poslopja svojo potrebo opravljajo in svojemu gospodarju na ta način mnogo škode delajo. Ako pa so stranišča tako napravljena, da se v gnojnično jamo odcejajo, dobí se neka črna blojdra, ki po njivah in travnikih čudeže dela.

5. Zraven dobro napravljenega gnojišča je pa treba tudi za dober gnoj skrbeti. Dober gnoj se pa naredí, ako se gnojni kup dvakrat na teden z gnojnico prav dobro poškropí. V ta namen nam služi pumpa in usnjata cev (mešiček), ki se v gnojnično jamo postavi in ž njo po celem gnojišču, kedar je treba, z gnojnico škropi. Pa tudi s korcem se lahko gnojnica zajema in gnojni kup zaliva in škropí. To delo je jako važno in potrebno, da gnoj ne plesni in ne zgorí, da mnogo več zaleže in se ga tudi mnogo več pridela, kajti puh in smrad, ki iz gnoja izhlapuje, tudi je gnoj, in še najbolje gnojilo, ker ima največ gnjilca v sebi. Zapomniti se gospodarji to dobro.

5. Vrh tega se gnoj zboljša in pomnoží, ako se na gnojni kup skladoma nekoliko zemlje nameče. Zemlja, ako ni druge, naj se vzame po potrebi iz njiv, vsaj na njivo zopet nazaj pride.

7. Dvakrat na teden, brž ko se je gnojni kup z gnojnico polil, naj živina gnojišče pohodi in potlači, da gnjilčasti gnojni drobci iz gnoja ne izhlapé, marveč se v gnoji pridržujejo in hranijo. Dobro in koristno je tudi, ako se gnojišče primerno ogradi.

8. Naposled naj se v obližji nekoliko dreves zasadí, ki poleti delajo gnojišču primerno senco, da solnce gnoja ne prepeka in suší.

Da amonijakovi drobci iz živinskega gnoja ne izpuhté, naj se v hlevih z mavcem (gipsom) potresa.

Veliko važnost in korist dobro napravljenih gnojišč pripoznalo je tudi slavno ministerstvo kmetijstva, ki bo z letošnjim letom počenši delilo premije tudi za dobro in primerno napravljena gnojišča. *)

---

*) Naj ta sestavek pripravlja naše gospodarje na razpis premij, kterega bodo tudi „Novice" kmalu z obširnejšim podukom in podobami gnojišč in gnojiščinih priprav priobčile. Vred.

Natoroznanske stvari.

Nenavadna zimska prikazen.

27. decembra preteklega leta ob 7. uri zvečer sem se podal na pot iz Starega Trga proti Rakeku.

Že med potjo iz Starega Trga je deževalo s snegom vmes in s hudo nevihto vred. Tudi je zdaj pa zdaj kako zrnce sodre padlo.

Ko se z voznikom v nepokritem vozu pripeljeva že blizo Cerknice, zapazim cerkniško jezero pokrito z gosto meglo, ktera se je, kakor oblak, proti nama valila. Bila sva nekoliko sežnjev visoko nad površino cerkniškega jezera — 1500 čevljev nad morskim površjem.

Kmalu je nehal dež in sneg; al neizrečeno je jelo bliskati se in potem obilo sodre na zemljo padati z veliko silo od jugovzhoda. Ko bliskati neha, hipoma vstane tak strašen veter, da mi je hotel dežobran iz roke strgati.

Zdaj, ko se še dalje peljeva, zapaziva, da se grmovje poleg ceste sveti. Bolj na tanko to prikazen opazovajočemu zdelo se mi je, kakor da bi ga na tisoče kresnic obdajalo. Tudi na koncéh (špicah) dežobrana se je jela taka svetloba kazati, iz začetka manj, potem pa čedalje več in več, tako, da na zadnje je bil ves dežobran podoben ognjenemu zračnemu kolesu; na nekem mestu je bil dežobran pretrgan, al tudi robci tega pretrga so se svetili. In čedalje bolj se ta prikazen začne razširjati, naposled sta bila najina klobuka, kakor tudi komata konj vsa ognjena; isto tako tudi kolesa pri vozu. Da! še celó koščeki tiste sodre, ki so obležali na vozu, so se svetili.

Ta prikazen je trajala kakih 10 minut.

O kakih 6 minutah je začela ta prikazen odjenjevati. Najprvo je zginila svetloba na dežobranu, zdaj na enem koncu, brž potem na drugem, in tako zapored naprej, da je popolnoma zginila. Goste sodre pa je padalo bilo na zemljo. Zdaj pa nastane snežna sol in velik mraz; med tem pa se ni bliskalo niti grmelo — še le čez kakih 30 minut jame zopet silno z bliskom grmeti.

Voznik v velikem strahu, kaj da bode iz tega, me poprašuje, od kod tak ogenj? To je elektrika ali kakor mu navadno tudi pravimo, nebeški ogenj — mu odgovorim. Brž ko ne sva prišla v oblak z elektriko napolnjen, ki je nekoliko pot prestopil in tega oblaka elektrika se je v tem hipu z zemeljsko elektriko uravnovala.

Zanimiva je na vsak način bila ta prikazen, zato jo zapišem. Ako se kaj tacega primeri komu druzemu, naj se prehudo ne vstraši te prikazni.

Bodenstein.

Starozgodovinske stvari.

Razprava o imenih nekterih božanstev

in o legi in pomenu nekterih rimskih postaj v nekdanjem Noriku.

Sit apud te honor. antiquitatis.
Plin. lib. 8. 90. 24.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

V spisu „Notitia imperii occid.“ imenuje se še blizo Lavorjaka (Laureacum) v gornji Avstriji tudi stanovišče italske legije, kjer je bival „prefectus legionis italicae partis inferioris“, ki se je velelo Lentia. Rimljani so Lenčanom pustili njihovo narodno demokratično samoupravo; to se vidi iz napisa „Respublica Lentiensis“. Vsi kritični starinoslovci iščejo tega stanovišča v današnjem mestu: Lienz, Linz. Šembera je mislil, da je „Lentia“ popačeno iz slovanskega: Mlince ali Mlinec so Nemci popačili v Linz. Znabiti; vendar mi dobimo iz oblike: Lentia tudi čisto slovensko besedo.

Lentia = Linz stoji na zavoju Dunaja, tedaj se je mesto prav naravno zvalo Lenče od staroslov. лѧкѫ, flektere, novoslov. uklenoti se. Lenče toraj pomenja to, kar ime rimske postaje na zavoji Dunaja: „Flexum“, primeri nemška: Beug, Beugen, Persenbeug itd. severno od Surice (staro: Surontium, današnji Zeiring) na podnožji črmenskih (Rothenmanner), Lentschacherthal, to je, dolina „v Lenčah“, dalje: Lentschachgraben, to je, graben „v Lenčah“, in res se te okolici zaleknete. V listinah 9. stoletja se še v Lenčki okolici imenujejo Sloveni, s kterimi je frizinski škof Hitto imel pogovore zarad meje neke fare „isti Sclavani prope comanentes ibi praesentes erant: Liupisco (Ljubiša), Zemilo (Semil. primeri obilo imen na rimskih kamnih v Noriku najdenih: Sem, Semius, Semota), Liupnic (Lupnik), Trepigo (Trebik), Uelan (Velan, na rimsko-slov. spomenikih: Velin, Velecia), Uittan (Vitan), Tesco (Teško), Tal (na rimsko-slov. kamnih pogosto lehko bereš Tali filius), Zenasit (Senasit), Ocatin (Okatin, na noriških kamnih najdeš: Occa, in njegova žena se je velela: Trojana; primeri severnoslov. imena: Okat, Okatko*); in staročeska in staropoljska imena: Trojan, ime kraja na Kranjskem Trojana itd.

Med krajnimi imeni iz one dobe v lenški okolici se imenujejo: Caestingperc, to je: Čestinjibreg, še danes na tem breguje imenitna romarska cerkev, dalje: Plasching — Plašinje, Zizlau, to je: Sislava, hosta: Scharitz = Šarica.

Praefectus legionis secundo italicae pa je stanoval v „Lauriaco“, to je: Lavorjaku, zavoljo sufiksa primeri topična imena: Turjak, Klenovjak, Sovjak itd. Mesto (sedaj ves) je bilo enkrat imenitno in sedež katoliškega škofa, kteri je leta 737. bil prestavljen v Pasovo. Mesto je stalo na izteku rečice Lavorice v Dunaj. Iz Lavorjak so pozneje Nemci napravili: Laurach, Lorch. Rečica je dobila imé po tihem šumljanji vode; še danes ruski in srbski jezik poznata lavoriti, lavorenje, sanft rauschen. Zna se tudi misliti na lavo, primeri: Lava, Laverica pri Celji in Ljubljani. (Dal. prih.)

*) Iz temata ok, acumen, so imena bregov: Okitschberg, Okowitschberg na nemškem, Okič, Okonina na slovenskem Štirskem, dalje: Seethalerok na gorenjem Štirskem, najviši vrh seethalskih planin. V bližini so občine: Krangletz = kronglec, kroglec, kroglec, Jassingraben = jasinji, jesenji, Granitzgraben, Lobming = Lombnik, Lôbnik itd. Pis.

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje.)

Smešno je le, da se ravno z ozirom na vremenska znamenja v pratiki velikokrat sliši: *laže kakor pratikar*, ko vendar tako radi na ta znamenja gledajo naši kmetje. Slišal sem, da eno leto niso hoteli pratik kupovati, ker

*

je pratikar po pravični vzdržnosti opustil ona znamenja.*) Da bi zgube ne imel, priložil je tedaj drugo leto zopet tu pa tam, po zimi kako rokovico, poleti kak slamnik itd.

Te vraže je zasmehoval že Fišart, ko je 1574. l. prerokoval, da bo v prihodnjih letih drevje prej cvetelo nego obrodilo — da se bo žito bogatinom precenó, revežem pa predrago zdelo — da bo grom bolj bučal ko blisk — da bodo tudi črne krave belo mleko dajale itd.

Bere se pa, da je že Teofrast, Aristotelov učenec, nabral grška znamenja in pravila za vreme, ktera je potem Arat v lepi vezani besedi priobčil. Ta pesem je bila starim Grkom in Rimljanom tako priljubljena, da ga ni bilo omikanega, ki bi je ne bil znal.

Na gospôdo letijo mnogovrstne prislovice, deloma psovke, na priliko:

Vrana vrani očí ne izkljuje.

Velika tica velicega gnjezda potrebuje.

Dostikrat mora pač velika tica z majhnim gnjezdom biti zadovoljna, med tem ko se pritlikovka v prostornem šopiri.

Senca visocih dreves se daleč ruzteguje.

Kdor hoče visoko priti, mora trden v glavi biti.

Pošten Slovenec črtí hinavstvo, mlačnost:

Kdor se veliko po kolenih drica, se kmalu dela naveliča.

Kdor oltarja ne vidi, peči se uklanja.

Poln spoštovanja pa je do Bogá in vere. Vsegamogočnost božjo izrekujejo prislovice:

Če Bog hoče, tudi motovilo poči;

Njemu moraš potožiti, ki ti more preložiti —

previdnost božjo naznanjajo te-le prislovice:

Človek obrača, Bog obrne:

Bog oblačí, Bog prevedrí —

modrost božjo izrekuje:

Bodljivi kravi Bog ne dá rogov —

svetost in pravičnost njegovo:

Bog že vé, komu perje lomi —

dobroto njegovo očitajo:

Bog ena vrata zaprè in sto druzih odprè —

nepremenljivost njegovo razodeva prislovica:

Če Bog roke ne stegne, vsi svetniki ne prikoledujejo.

(Dalje prihodnjič.)

Slovansko slovstvo.

* 9. list časnika „Svetozor“, ki z ilustracijami izhaja v Pragi, je prinesel obraz prevzvišenega škofa Josipa Strossmajera in življenjepis njegov. Slika preslavnega moža, mecena jugoslavenskega, dike slovanske, je tako izvrstna, da nismo še bolje videli, in vredna, da si jo omisli vsak častitelj njegov. Iz življenjepisa posnamejo „Novice“ drugi potnekoliko črtic.

* „*Vinogradar*“ (vinorejec) se zove knjižica v hrvaškem jeziku, ki blizo 13 pôl debela je ravnokar na svitlo prišla v Varaždinu, sestavljena po Drag. Stražimiru, župniku Doljno-Zelinskem; cena mehko vezani knjigi je 50 krajc. Natisnjen je bil „Vinogradar“ vprvo v vrlem gospodarskem časniku „Pučki Prijatelj“. Hrvati si nadjajo dobrega vspeha iz te dobre knjižice za vinstvo svojo; koristno bi bilo, da tudi naši vinorejci zlasti dolenski sežejo po njej, ki jo po omenjeni ceni lahko dobijo iz Varaždina od sl. vredništva „Pučk. prijatelja“.

Dopisi.

Iz slov. Štajarja. — Iz Radgone smo izvedeli, da je ondot 26 slovenskih občin, ki so dozdaj slovenske prestave zakonov dobivale, naročilo si nemški „Reichsgesetzblatt“. — Čudna prikazen! Ako naši rodoljubi ne vedó za-njo, trebalo bi, da bi pozvedeli, kaj je tega krivo.

S Pivke 24. sveč. —ski. — Nate tudi iz našega kraja en komentar k dopisu „iz Senožeč“ v 7. listu „Novic“, ki kaže, da odslè bi, ako bi šlo po glavi onega nemčurja, mi Slovenci še „lajali“ ne, kakor nas je pred dvema letoma stara „Presse“ obsodila, ampak celó „rigati“ bi morali. Njemu je „osel“ vsak, kdor se ni zagrizel v nemškutarijo. Žive priče temu so tukaj na Pivki; lansko leto je oni nemčúr v pošteni družbici pri kozarcu dobre vremščine srdito psovati začel narodnjake naše, voditelje naroda našega, in celó osebno; med drugim je tudi prejšnjega vrednika „Novic“ z „oslom“ pital zato, ker so ga v nekem listu pri neki priliki „napačno“ titulirale!! Izlival je svoj žolc zarad tega tako, da je bilo čudo, da dobrodejna vremščina more človeku tako na jetra vdariti!

Iz Notranjskega 20. febr. (*O šolskih zadevah.*) Mislilo se je, da se bo stanje ljudskih šol kaj zboljšalo, kar so se nove šolske postave osnovale. Al, žalibože! skoraj nič se niso. V marsikterem kraji je otrók skoraj do 400, kteri bi morali šolo obiskovati. Ako bi otroci redno in vsi v šolo hodili, morali bi se najmanj trije učitelji postaviti, da bi se moglo kmetijstvo, zemljepisje, zgodovina, naravoslovje, geometrija, in sploh taki predmeti boljše obdelovati, kterih človek potrebuje za vsakdanje življenje in za sedanjo omiko. Pa saj bi tudi eden ali dva učitelja kaj storila, da bi le otroci redneje šolo obiskovali. Kako bodo pa otroci redno v šolo hodili, ker se le malo zgodí od gosposke in šolskih nadzornikov, čeravno učitelj naznani zanikerneže. Bil je sicer letos tudi zadržek zarad hude zime, ktera nas je hudo privijala. Kriva bila je tudi pomanjkava drv za vsakdanjo kurjavo. Kar se drv tiče, morali bi posebno župani skrbeti, da bi se drva že v jeseni šoli oskrbela, da se dobro posušijo, pa ne še le takrat dovaževati jih, kedar je že sneg in hud mraz. Sej se lahko vé, koliko gorkote dajo sirova drva v tako hudem mrazu! Al saj še takih ni bilo! V marsikterem kraji so morali zarad drv po več dni šolo zapreti. Iz tega se razvidi, kako se more pri tako slabem šolskem oskrbovanji in obiskovanji napredovati. Otroci se komaj toliko brati naučé, da abecednik ali kake male molitvene bukvice berejo, in to se še večidel le iz glave naučé. Dokler se ne bo skrbelo za boljše obiskovanje šol, dotlé je vse učiteljevo prizadevanje prazno. Kaj more učitelj storiti, če ima veči del prazno šolo; na koncu leta pa vendar hočejo, da bi otroci prav dobro znali. Tudi to nikakor ni na korist ljudskim šolam, da so se šolska darila odpravila, ki so bila veliko veselje in podbuda otrokom. Nekteri učitelji so mislili, da bojo imeli boljše čase, ko ne bode več pod duhovsko oblastjo. Al do zdaj se je še kaj malo zboljšalo, lahko rečem, da je še slabeje. Duhovščina se na več krajih noče mešati v šolske rečí, novi nadzorniki pa tudi le malo storé. Kako bojo pa kaj storili, saj so večidel okrajni glavarji taki, da pedagogičnih rečí skoraj nič ne razumejo, pa jim tudi zameriti ni, ker se niso učili. Šolski inšpektorji pa nekteri bi se najraji oponašali s svojo metodo; nahajajo se še celó taki, kterim so naši narodnjaki hud trn v pêti zato, ker ljudsko šolo zahtevajo narodno. (Kon. prih.)

Iz Materije 26. sveč. —č— Deželna vlada je naše občinske volitve od 28. in 29. grudna l. l., kakor so prerokovale „Novice“ v 7. listu, res ovrgla; tedaj bode „izvrstni“ naš župan še par mesecev na svitlem stolu, občanom v neizrekljivo „veselje“ sedel vkljub sijajni nezaupnici, ktero mu je občina izrekla pri zadnjih volit-

*) Res je! Vred.

vah s tem, da še za namestnika zbornikovega ni bil izvoljen. Pa saj je volitev ovržena, in nadja se, da mu bode v drugič — bolj po sreči šlo! Da je njemu vse mogoče, že je izustil, le — verjetno ni, kajti prepričan sem, da vsaki volilec, spoznaje svojo dolžnost, k volitvi pride ter ostane mož beseda. Saj tega se menda ne nadja, da bi se mu posrečilo nasprotnike svoje z denarjem ali vincem podkupiti, da bi za-nj glasovali; privrženci njegovi bodo pa makar pri desetih volitvah vedno v manjšini, kajti celó malo je tacih, ki so prepričani njegove sposobnosti o vodstvu občinskih zadev; pokazal je svojo nezmožnost pri mnozih prilikah in to ravno tudi pri zadnji volitvi, ktero je vlada ovrgla. Med drugimi vzroki je neki bil tudi ta, da vse njegovo in njegovihp isarjev delo pri volitvah je bilo kot nepravilno spoznano, tedaj ovrženo. Ne čudimo se drugim nego gosp. baronu Marenzi-u, kteri so zapisnik glasov tako natančno pisali, da smo jih milovali zarad velikega a brezvspešnega truda, kteremu so se podvrgli sedanjemu županu v ljubav. Menda pa je bilo res to, kar se je sploh opazovalo, da so z nosom pobrisali to, kar so z roko pisali (istina!) Kako mora biti legalna taka volitev? In g. baron so menda že sumili kaj tacega, ker, od nasprotne stranke voljeni, niso hotli volitve sprejeti. Kaj druzega, se vé, da je bogatemu našemu županu, pri kterem je bila že trikrat hišna preiskava. — Občani, volilci! občinsko starešinstvo je važna stvar; županija zna biti ali dobra mati ali pa mačoha občini. Sam sebi je na škodo, kdor pri volitvah ne voli mož, ki so zaupanja vredni. Pokažite sijajno, da le blagor domačije je vam kompas, ki vas vodi pri volitvah! — V nedeljo 6. marca t. l. so povabljeni domoljubi z bližnjih in daljnih vasí na prijazni pogovor v Materijo; posvetovalo se bode o čitalničnih pravilih, ktere je treba deželni vladi v potrjenje predložiti. Kakor hitro se pravila potrdijo, se bode oklical občni zbor družabnikov.

V Radolici 18. sveč. (*Slovenci posnemajte prebivalce Kamne gorice!*) Potovaje po Gorenskem sem prišel tudi v Kamno gorico, rojstni kraj našega neutrudljivega borilca za narodno stvar. Povedal sem g. Janezu Toman-u, ondašnjemu fužinskemu posestniku, zakaj da sem prišel, in glejte! v kratkem času vedelo je za to vse fužinarstvo. Prišlo se jih je vpisat v podedovanjska društva še isti dan 34. Večidel so vpisali starši svoje otroke, vedoči, da jim drugače ne bodo mogli nič prihraniti, ker se le od tega živé, kar s kladvom v roci zaslužijo. Plačali bodo po krajcarjih lahko, in čez 15 let bodo dobili vendar lepe denarce skup. — Da bi pač vsak oče posnemal Kamnogoričane, ki so pri prvi priložnosti pokazali, kako zeló skrbé za prihodnost svojih otrok! — Ob enem naznanjam tudi, da zastop „Slavije“ so prevzeli naslednji gospodje: Za Škofjeloški okraj Blaž Mohar, za Kranjski okraj Jože Cuzak, za Kropško okolico France Pirc, za Radoliški okraj Janez Toman. Jan. Jereb,

uradnik in organizator „Slavije“.

Iz Kostelja 23. sveč. — Prebiraje imenik duhovnov škofije ljubljanske, sem naposled med številom različnih vernikov na Kranjskem, našel zapisanega enega celega — žida (juda). Naj „Novicam“ povem, da ta samčè ima že tudi par, in sicer v naši občini, v fari Banjaloki. Kornicer iz Broda pri Kulpi je v Banjaloki napravil podružnico svojo in vzel je ondi v najem hišo in štacuno za 6 let. Tako se bodo, kakor je videti, po novih temeljnih postavah vendar le nazadnje židje na Kranjskem zakotili ter deželo osrečili enako Poljski. Ali se bo naš občinski odbor tej naselitvi ustavljal ali ne, ne vemo, pa težko da bi imel pogum, posebno zdaj, ko mu je glava bolna. Našega župana Žgr. so namreč spravili v preiskavo zavoljo nekega službenega pisma, ki ga je naredil; §. 26. obč. reda pa pravi, da kdor kaj tacega storí, ne smé več županovati, dokler je v preiskavi. Čudimo se tedaj zeló, čeravno ta preiskava že nekaj tednov traja, da ces. okrajno poglavarstvo župana vendar ne odstavi. Nam bode jako po volji, da dobimo druzega župana, ker sedanji nikakor ni za nas; on le vse preveč ravná po svoji volji in znabiti po volji visokega svojega prijatelja, okrajnega glavarja kočevskega. Čemu je potem občinski odbor? Že od julija meseca nismo imeli obč. zbora, nobeden od onega časa ne vé, kako se gospodari z občinskim premoženjem, in čeravno §. 66. veleva, da, ko leto izteče, mora župan zadnji čas v dveh mesecih odboru račun položiti, do danes tega še ni storil, in tudi še ne kani storiti. Vse se tedaj godí, kakor on sam hoče, in ne bojí se očitno in to odbornikom v obraz povedati, da mu ni mar za odborove sklepe, — on je popolnoma samovladar! — V nedeljo nam je obč. sluga pred cerkvijo povedal, da je gospôsko volja, obresti od leta 1862. do 1868. od posojila iz francoske vojske razdeliti onim, ki se izkažejo, da imajo pravico, kaj dobiti. Ljudjé pa ne vejo in jim ne gré v glavo, kako to dokazati, ker nihče nima v rokah tudi najmanjega pisma ne, s kterim bi to dokazal. Zato se čuje sploh sumljivo govorjenje. Stari možje pomnijo, da komaj enkrat so dobili take obresti, in računajo, da bi zraven teh 6letnih imeli dobiti še obresti od kakih 30 let. Govorí se namreč, da je bilo prejšnjemu županu in pokojnemu fajmoštru Jerinu naročeno od gospóske, sprejeti obresti in jih razdeliti, pa gospod fajmošter se je menda posla bal in je raji vse pri miru pustil. To je bilo pred 9 leti. Par let potem je pokojni gosp. Lauter opomnil svojega brata, ki je onda fajmošter bil v Banjaloki in prvi svetovalec županov, naj se obresti brzo vzdignejo, sicer propadejo, ker v kratkem bodo zastarali. Na to je gosp. L. naprosil okrajnega poglavarja, da je denar v Ljubljani vzdignil in ga spravil v Kočevji, kjer še danes leží, da nam celó nič ne hasne. Ker se zdaj ljudem ponujajo obresti od poznejših let, zato so vsi trdno mislili, da ta denar je šel kam, kamor bi ne bil smel iti, in pripravljajo se spraviti ga na dan ali saj izvedeti, kaj je pregrešil, da je revež toliko let zaprt. Da se v tako važnih zadevah vzacemu sumičenju v okom pride, treba odkritega ravnanja. Zato pa nam je pred vsem treba novega župana, novega odbora. „Novice“ pa lepo prosimo, naj nam povedó, kar one vedó od omenjenega francoskega denarja. Kosteljski.

— (*Odgovor vredništva*). Bralci „Novic“ se spominjajo iz obravnav lanskega deželnega zbora, da je dr. Razlag zarad teh posojil iz francoske vojske do deželne vlade vprašanje stavil in da je vlada odgovorila na to vprašanje, rekši, da bode delala na to, da se, brž ko mogoče, ta zastaréla reč postavno dožene. Da se izvé, kdo ima pravico kaj tirjati od onega francoskega denarja, ni nikakoršne druge poti kakor te, da se pokličejo oni, ki imajo kaj tirjati. Kdor pa ima kaj tirjati, mora kakor pri vsaki drugi tirjatvi, tako tudi pri tej s pismi spričati, da ima toliko in toliko dobiti. Al to spričanje je čez toliko let malokomu mogoče, ker malokdo ima iz onih francoskih časov kako pismo v rokah. Do leta 1848., ko so še grajščinske gosposke bile, so one razdeljevale ta denar; ko pa so nehale grajščinske gosposke, je vlada to opravilstvo izročila cesarskim okrajnim gosposkam. One dobivajo za celi svoj okraj kapital teh posojil, z nalogo, da ga razdelijo med gospodarje, kteri se skazati morejo, da jim gré, ali da ga po postavi od 10. sept. 1858. leta izročijo občinam (soseskam), v kterih so nekdanji gospodarji Francozom kaj dali (take občine se imenujeje „kontribucijske ob-

čine"). Ta kapital pa si morajo občine shraniti kot glavinsko premoženje (stammkapital), od kterega smejo za potrebe svoje rabiti le obresti, in če bi pozneje kdo izmed soseščanov spričati mogel, da mu gré od kapitala kak delež, ga mu morajo izplačati. Okrajni glavarji, ki so prejeli od vlade dotični kapital za svoj okraj, so prevzeli s tem dolžnost, da kapital razdelijo onim gospodarjem svojega okraja, ki se izpričati morejo, da imajo pravico do tega, ali če tacih ni, da ga dadó dotični kontribucijski občini; — dokler pa se to tako ali tako ne dožene, morajo prejeti denar na obresti naložiti, da ne leži mrtev, in so za to odgovorni. Če pa je župan za občine prejel denar, mora ga isto tako naložiti. Nam je od dveh okrajnih glavarjev znano, da so ta denar medčasno naložili v hranilnici. — To je razjasnilo po postavi; izvedeti je tedaj treba za gotovo najpred, kako in kaj pri vas, in potem postavno dalje postopati.

Iz Št. Vida nad Ljubljano 27. sveč. — Večkrat se je že slišalo vprašanje tù in tam, kaj dela čitalnica šentviška, da ni ne duha ne sluha o njej, ali je morda že zaspala? Zato naj povem, da — Bogu bodi potoženo — je našo čitalnico res marsikaka grenka nezgoda doletela, kajti v enem letu je zgubila izvrstna dva pomočnika: tajnika Kunovarja in Josipa Kraljiča. Vendar pa, hvala Bogu! slovenske lipe tudi pri nas vihar nemilih nezgod ni omajal, temveč njene korenine še bolj vtrdil in njene mladike še bolj okrepčal. Dobila je še več udov, in kar je še važnejše, dobila je po hvale vredni skrbi našega učitelja tudi krepke moške čveteroglase, s kakoršnimi se menda vsaka slovenska čitalnica sponašati ne more. Današnja „beseda" je to lepo dokazala. Vvodu je nasledovala deklamacija, zložena po dr. Kreku; čeravno gotovo že pred več kakor desetimi leti spisana, bila je sedanji dôbi naše čitalnice tako ugodna, kakor da bi bila nalašč za to sestavljena; govornik je bil živahno pohvaljen. Pevci naši pa so se tudi izvrstno skazali, in ko so končali lepo pesmico „Žežulinka", ni bilo ploskanja niti konca niti kraja, dokler je niso še enkrat ponovili. Tudi samospev „Strunam" je sloveča naša pevka, Micika Novakova, tako krasno pela, da ni bilo pred mirú, dokler je ni ponovila. Pa tudi igra „Strup" se je z veliko pohvalo izvršila. „Ljudmila", ktera je prvikrat prevzela gledišćino nalogo, se je tako sponašala, da smemo veseli biti, da tudi za naprej ima v njej dobro moč čitalnica naša. Na kratko rečeno: vse se je prav po sreči izšlo. Spet živí šentviška čitalnica. Bodi jej čast in hvala! Hvala tudi rodoljubom, ki skrbijo to, da se ona kot kmetiška deklica more vvrstovati gosposkim „frajlicam" v mestih.

Iz Ljubljane. *(Deželna komisija za uravnavo zemljišnega davka po novi postavi)* se je v Ljubljani 26. svečana ustanovila. Bili so v prvi seji pod predsedništvom c. kr. deželnega predsednika Conrada pl. Eybesfeldskega pričujoči od deželnega zbora kranjskega izvoljeni: dr. Karol pl. Wurzbach, deželni glavar, Peter Kozler, deželnega glavarja namestnik, dr. Etbin Costa, dvorni in sodniški advokat, Andrej Brus, knezoškofijski oskrbnik, — od c. k. finančnega ministerstva imenovani Janez Pajk, bivši c. k. okrajni glavar kot referent deželne komisije, Matija Bayer, zemljecenilni inšpektor, Tomaž Košir, posestnik in župan v Brezovici, Anton Böhm, grajščak in župan v Griču; zapisnikar je bil Jož. Hofman, c. k. finančni komisar, ki sicer spada v vrsto namestnikov. Za namestnike gori imenovanih odbornikov, ki pa le takrat pridejo, ako je unih kdo zadržan, je deželni zbor izvolil pl. Fr. Langerja, grajščaka v Poganćah, dr. Jož. Orla, c. kr. notarja v Ljubljani, Kar. Seitnerja, nadgozdnarja na Jesenicah in dr. Razlaga, dvornega in sodn. advokata v Ljubljani, — finančno ministerstvo pa je izvolilo za namestnike gori imenovanega Jož. Hofmana, Kar. Pachmann-a, začasnega gozdocenilnega inšpektorja, Janeza Klinca, posestnika in župana v Šiški in Janeza Zajca, posestnika in župana v Cerovcu. — Gosp. predsednik je sejo začel z govorom, v kterem je povdarjal važno nalogo, ki je deželni komisiji došla po postavi od 24. maja lanskega leta. Namen te postave je novo pravično podlago dobiti za razmero zemljišnega davka — izvedeti tedaj kolikor je mogoče na tanko resničnii čisti dohodek od vsacega zemljišča. Treba tedaj vsako zadevo razsojati prav po vesti in vednosti. — Potem se je bral opravilni red, po kterem bode komisija postopala; na to pa so zbrani udje obljubo storili na to, da po svoji najbolji vednosti in vesti hočejo delati v dosego postavnega namena. Zoper besede „v dosego postavnega namena" se je ustavil dr. Costa, rekši, da postava ne govorí od nobenega namena, in da postava izrekoma ne veleva nobene obljube. Predsednik se poziva na naslov postave in obravnave državnega zbora, v kterih je namen prenaredbe zemljišnega davka razjasnjen bil, ter pravi, da obljubo ukazujje finančni minister, kteremu je od Njegovega Veličćanstva naloga dana, da izvrší postavo. — Ko sta o opravilnem redu dr. Wurzbach in dr. Costa še eno in drugo reč omenila, je predsednik rekel, da razglasi, oklici itd. deželne komisije in okrajnih komisij se bodo vselej v slovenskem in nemškem jeziku naznanjali in da slovenske vloge se bojo vselej slovenski rešili, pa se vé, da vsaka stranka se sme posluževati kterega koli jezika. — Naposled je obveljal sklep, ki sta ga dr. pl. Wurzbach in dr. Costa še posebno podpirala, da zemljišča ljubljanskega mesta se bojo posebej cenila, posebej pa zemljišča ljubljanske okolice. — S tem je deželna komisija ustanovljena, okrajne komisije pa še niso vse. Odkritosrčno pa moramo reči, da nam nič kaj ni po všeči deželna komisija, ki jo je volilo finančno ministerstvo.

„Novice" bojo na delovanje omernjenih komisij zmiraj obračale svojo pozornost; društvvo „Slovenije" pa bode te dni v obilnih iztisih po deželi razposlalo dotično postavo s potrebnimi razjasnili.

Stvar je silo važna!

— (*Društvo za denarno pripomoč obbrtnikom in rokodelcem*) je v nedeljo imelo svoj letni zbor. Predsedoval je zboru društva predstojnik g. Janez Horak in zbor začel z govorom, ki je vreden, da ga po večem delu priobčimo, ker v kratkih črticah popisuje zgodovino tega društva in kaže denarni stan njegov. Leta 1856. že, ko se je drugej po Avstriji šše malo mislilo na to, da bi se osnovala naprava, pri kteri bi rokodelci in manjši obrtniki, ki so v denarni zadregi, dobivali pomoči, je g. Horak prvi stopil na noge in s pomočjo nekterih blagih mož rokodelskega in obrtnijskega stanú osnoval to društvo, ktero ni le naa veliko korist rokodelcem in manjšim obrtnikom našim, temuč tudi na čast deželi naši, kajti po njenem izgledu in njenih pravilih so se osnovale enake družbe po druzih mestih avstrijskih. Ko je to društvo se pričelo, niso mu denarničarji, ki se bahajo, da reprezentujejo „kapital", prihiteli na pomoč, pomočniki so mu bili le sami rokodelci in manjši obrtniki, ki so mu za obresti (činže) po 4 od 100 posodili prihranjene male zneeske po 5, 10, 20, 50, 100 ali še več goldinarjev, ktere je društvo potem izposodilo rokodelcem in manjšim obbrtnikom le za toliko više obresti, da je majhne stroške gospodarstva (saj vsi možje pri tem društvu delajo brez plačila) s tem dobičkom poplačali in še nekoliko tega presežka

na stran djalo kot lastnino društveno, tako imenovano „reservino zaklado". In glejte! v preteklih 14 letih je to pohlevno, malo, pa nevtrudljivo in pošteno društvo brez bahatega imena „gewerbebank" obrnilo v vsem skupaj za 1 milijon in 723.784 gold. gotovega denarja, in poleg tega, da je družba bila v potrebi pomočnica rokodelcem in obrtnikom skozi 14 let, si je prihranila 6512 gold., ki je zdaj lastno premoženje družbe in gotovo poroštvo onim, ki jej kaj na posodo dajo. To je delovanje, ki zasluži iskreno zahvalo, ktera gré vsem poštenjakom, ki iz začetka do danes žrtujejo svoj trud blagonosni napravi, še posebno pa gosp. Horaku, ki je ustanovitelj tega društva, njega 14 letni voditelj, njega skrbni oče. Zato je danes na pravem mestu bil predlog starega dr. Coste, naj mu zbor izrazi javno zahvalo za toliko koristno delovanje njegovo. Da je ves zbor pritrdil temu predlogu soglasno, razume se samo po sebi.

Al vrnimo se zdaj k govoru Horakovemu. Rekel je med drugim, da je društvo preteklo leto obrnilo 187.516 gold., po takem tedaj za 19.236 gold. več kakor prejšnje leto — in to je djansko znamenje, da ta inštitut ne gré rakove poti, ampak da napreduje, da čedalje več upanja vživa. Na posodo je drustvo dalo preteklo leto 86.706 gl. in že pred izposojenim 100.800 gl. je obrok podaljšalo; imelo pa je društvo opraviti z 2702 strankami. Da je društvo pri izposojenem denarju sèm ter tjè vkljub vsej skrbljivosti tudi kaka zguba zadela, ni čuda — je rekel govornik — kajti revščine je v našem cesarstvu dan na dan več, obrtništvo peša, zaslužka čedalje je manj, davki so silni, in Ljubljana je v preteklih letih zgubila mnoge naprave, ki so rokodelcem in obrtnikom dajale zaslužka. Poglejte le v gruntne bukve, ki so najresničnejše kazalo, kako stojí kdo s premoženjem, in videli boste, kako so se mnoge hiše obrtnikov zadolžile v preteklih 15 letih. Nasproti pa pogrešamo naprav, ki bi povzdignile omiko rokodelcev in obrtnikov in po njej pomagale obrtnijstvu na noge; mi nimamo šol za posamesna obrtnijstva, niti više tehniške učilnice, obrtnijske družbe itd. Tudi národni razpor ni morebiti brez krivde — utegne kdo reči — al tudi pred 14 leti, ko smo društvo začeli, ni kraljevala po vse sloga; čevljarski mojstri so bili razcepljeni v dva tabora, kar je mnogo over delalo — vendar premagali smo vse, prijatli moji; — na božjem blagoslovu sloní vse.

Govor predsednikov, ki se je držal praktičnega stališča in se ni sprehajal v praznih frazah, kakor se razhaja marsikak ministersk nastopni govor, bil je z velikim zadovoljstvom sprejet.

Naznanil je potem sklep družbinega računa od leta, ki je natisnjen v sporočilu, iz kterega se razvidi, da je 355 udov vložilo lani 20.164 gold. 43 kr., 78 udom pa je bilo izplačanih 11.673 gold. 41 kr., — na pósodo pa se je dalo 531 posojil v znesku 86.706 gold. Ker društvo izposojuje denar z obresti po 6 od 100 gold. in za provizijo jemlje še $^1/_4$ odstotkov, je društvu po tem došlo 3421 gld. 58 kr. dohodka; reservina zaloga se je lani pomnožila za 411 gold. 33 kr. — Gosp. Pakič je bral sporočilo, v kterem on in gospoda Šventner in Ferd. Bilina, ki so bili za preglednike družbinega računa izvoljeni, zboru naznanjajo, da so račun našli natančno narejen in vse v bukve prav zapisano.

Predsednik Horak je poročal potem o nekterih sporočilih, ki so od zunaj došli družbi in predlagal, naj zbor velecenjenega predsednika dunajske trgovske zbornice gosp. Rekenschuss-a in pa g. Heilinger-a, predstojnika enake koroške družbe, izvoli za svoja častna uda. To se je tudi soglasno zgodilo. — Ko je zbor pritrdil letno miloščino že onemoglemu pa zvestemu svojemu služabniku Tišini, so se volili namesti 4 po pravilih izstopivših odbornikov novi odborniki in 3 pregledniki družbenih računov. Izvoljeni so bili vsi sopet, namreč kot odborniki gospodje Pavel Auer, Jakob Počivavnik, Matevž Schreiner in K. Tambornino, — za preglednike pa gospodje Mih. Pakič, Jože Šventner in Ferd. Bilina.

In s tem je bil zbor končan. Mi društvu želimo dober napredek vprihodnje in dostavljamo željo, naj bi to domoljubno društvo čedalje več našlo podpornikov, kajti čem več se pri njem naloží denarja, temveč ga more rokodelcem v potrebi na pósodo dati. Naj tedaj naši rojaki ne nakladajo denarja samo v hranilnico, naj ga naložijo tudi pri tem društvu, kjer je, kakor 14letne skušnje učé, varno naložen in obresti (činža) dobivajo po $4^1/_2$ od 100 — tedaj pol gold. več.

— (*Delavsko društvo*) se je pričelo 20. dne u. m. z občnim zborom. Zdaj pa, ko je čas vpisati se v društvo, kakor slišimo, se pričkajo tù in tam: kdo da spada med delavce? „gehülfe" — tako trdijo eni — je več kot „geselle" in ti in uni so več kakor „arbeiter" (delavci), češ, da delavci so le oni, kteri se najemajo zdaj za to, zdaj za drugo delo v mestu, na polji itd. O tem, kdo je delavec v širjem pomenu, ne bi môglo prepira biti; delavci smo vsi, ki si z glavo ali rokami kruh služimo; le on ni delavec, ki samo vživa to, kar mu je oče ali kdo drug zapustil. Iz tega pa se očitno vidi, da tako imenovana „delavska društva", kterih pomen še ljudém ni jasen, ne izvirajo iz nikake žive potrebe, marveč so stvar nove êre in le tuji cepovi na domača drevesa. Pa tudi pravila (štatute) drugej so drugačna kakor pri nas. Po pravilih ljubljanskega društva ima delavsko društvo prav tak namen kakor naša že več let obstoječa družba katoliških rokodelskih pomočnikov (kat. Gesellenverein). Čemu tedaj še drugo enako društvo? Kdor je delavsko društvo organiziral, ali ni vedel za že obstoječe rokodelsko? ali mu je pa morebiti vlada z dostavkom „brez politike" zasuknila stvar drugače?

— (*V ljubljanski škofije*) je po letošnjem imeniku 17 kanonikatov, 194 fará, 81 lokalij, 3 vikarij, 11 starih kaplanij, 19 ekspozitur, 230 kooperatur, 6 manemisarij, 42 beneficijev, 308 duhovnijskih cerkev, 1008 podružnic, 7 samostanskih cerkev, 161 kapel, 498 duhovnih pastirjev, 27 pri druzih opravilih, 52 v pokoju, 21 v druzih škofijah, 17 duhovnov iz druzih škofij, 55 redovnikov, 68 redovnic uršul. družbe, in 28 usmilj. sester, ter 526.876 duš. Avgustanci in Helvecijani 304, nezedinjenih Grekov 235, 1 Izraelec. Prazni kanonikati so 4, fare 4, kaplanij 20, stara kapl. 1, ekspoziture 3, kooperatur 52, manemis. 4, beneficijev 12.

— (*Poslavljenje.*) Po naznanilu „Danice" so politične občine na Dolenskem: Stariterg pri Poljanah, Radenice, Dol in Dolenja podgora izvolile gospoda dr. J. Sterbenca za svojega častnega občinca zavolj zaslug, ktere si je pridobil za ondotno šolsko bukvarnico; zapisal jo je že pred več leti za dosmertnega uda v družbo sv. Mohora in ji podaril raznoterih bukev slovenske literature. Imenovana knjižnica šteje že do 200 knjig.

— (*Novopečena modrost „Tagblattova"*) se je unidan pod naslovom „Selbstkasteiung" prikazala na „liberalnem tandelmarktu", kjer gospoda Dežman in Käsbacher svojo robo prodajata vernikom svojim. Slovenski jezik v pisarnah deželnega odbora jima je strašansk trn v pêti; vendar tega nočeta reči, zato pa svoje „bolečine", ker je pustni čas, spuščata pod druzimi maškarami na dan. Ena maškara bila je ta, da sta rekla: „slovenski jezik ni pripraven za kancelije, da bi pregnal više izobraženega nemškega", — druga maškara

pa je skočila s tem-le obrazom na „liberalni tandelmarkt“: „za kancelije pristrojeni slovenski jezik bi izgubil narodni svoj značaj (Volksthümlichkeit) in ne razumel bi ga potem narod slovenski“. — Na te pretveze rečemo le to-le: Čemu tista večna ohola baharija z „višo omiko nemškega jezika“, ker vendar veste, da bi morale nemške kancelije brž zapreti, ako bi morale uradovati vse le v nemškem jeziku! Saj ga ni hujega tatú kakor je v jezikovih zadevah Nemec. Naj to dokažemo le z nekterimi kancelijskimi besedami, ki jih uradniki vsak dan rabijo za svoje, čeravno so ukradene iz druzih jezikov: Journal, Archiv, Expedit, Registratur, Liquidation, Exhibit, Protokoll, Inventar, Rubrik, Videat, Commission, Cession, Recurs, Revers, Clausel, Obligation, Testament, Diät, Act, Offert, Vadium, Termin, Amortisation, Indorsat, Conto corrent, Depositen, Adjutum, Diurnum, Diurnist, Practikant, Präsidium, Consignation, Controlle, Saldo, Rest, Absolutorium, Actuar, Ingrossist, Duplik, Replik, Pare, Original, Caution, Instanz, Datum, Licitando, Formular, Decret, Bilanz, Summarium, Certificat, Quote, Curatel, Fascikel, Conduite, Tergalnote, Charta bianca, collaudiren, controliren, incontriren, mundiren, legalisiren, fix, intimiren, anticipando, posticipando, appelliren, revidiren, sequestriren, vidiren, intabuliren, instradiren, contumaziren, inrotuliren, censuriren itd. itd. Naj našim kancelijam te besede vzamemo in sto druzih in rečemo: „rabite nemške besede“, vprašamo Vas, kako bodo uredovale? Pojte tedaj rakom žvižgat s svojim „höher entwickelten“ jezikom in z njegovo „Volksthümlichkeit“ v uradih. In če na kritično rešeto denemo mnogo nemških kancelijskih besed, kako neumno so skovane, al neumnost je dobila kancelijsko pravico in zdaj se rabijo v „höher entwickeltem“ jeziku. Kaj neki na priliko pomeni kancelijsk „Buchhaltung“, „Buchhalter“? — kaj druzega kot „bukve držati“. Tedaj je „Buchhalter“ mož, ki bukve drží — celi dan ali celi teden ali celo leto, in „Buchhaltung“ bi tedaj bila uradnija, kjer vsi „bukve držé“ — za „Brenceljna“ bi bila to kaj dobra podobica. Razložite nam isto tako neumno „Flüssigmachen“ in „Flüssigmachung“ — ali bi ne bile cele povodnje po kancelijah, če bi ves denar bil „flüssig“?! In ali ne zasluži patent na kovanje uradniških besed, kdor je izkoval „Gerichtshof“ in enake?! Nemec se je te in enacih besed navadil; če tudi so prav neumevne, rabi jih, in ne misli si več na neumevnost njihovo. Ali ne bi bilo mogoče kaj tacega — ravno tako neumnega — skovati tudi jeziku slovenskemu? Menda prav lahko vsaki hip. Zdaj pa le še par besedí o „Tagbl.“ zahtevi, da kancelijski slovenski jezik bi moral prav „volksthümlich“ biti. Dobro! „volksthümlich“, to je, narodu prav lahko umeven naj bode in besede v duhu narodnega jezika narejene, ako jih narod še nima. S tem se pa po gori navedenih dokazih ponašati najmanj more nemški uradni jezik. Če pa mislite, da takrat je kaka postava, kak ukaz, kak razglas v umevnem slovenskem jeziku pisan, kedar postavo, ukaz, razglas vsak Slovenec razume, moramo vam v obraz reči, da sami ne veste, kaj zahtevate, ali pa ste tako hudobni, da od vsacega, tudi priprostega človeka zahtevate, da mora tako učen biti, da vse stvari razume, za ktere gré v kancelijah in ki jih razglašajo kancelije. Če kdo ne razume stvarí, kako bode razumel besedo? In v tem tičí ona znana hudobija, s ktero nemškutarji sleparijo naše župane in druge ljudí, rekoč: „kaj ne, da ne razumete te nove šprahe?“ — — se vé, da ne razumejo tacih besed, ktere zaznamovajo take stvarí, ki so jim neznane. Človek mora stvar razumeti, potem more razumeti še le besedo. Nesite take postave v nemškem jeziku okoli vseh nemškutarjev po Ljubljani, in glavo vam stavimo, da med 100 jih 10 ni, ki razumejo nemške zakonike. Nevednega kmeta kak širokoustni nemškutar brž oplaši, ker revež misli, da mora vse razumeti, čeravno se ni nič ali celó malo učil.

To v razjasnilo „Tagbl.“ nemškutarskih zvijač.

— (*Gosp. dr. Toman*) je za dva dni iz Dunaja prišel v Ljubljano.

— (*V čitalnici*) je zadnji lepi bal v nedeljo presegel vse prejšnje, včerajšnja „Sokolova“ veselica z maškarado pa je posebno izvrstno pust končala.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Državni zbor je tudi na ples šel pustne dni. Zbornica poslancev je tedaj za te dni odložila obravnavo pridobitvenega davka. Čedalje bolj nam kažejo razprave, da je napak, da se davkovske postave ne rešijo skupno; ugovora, da ta nova postava bode v obče bolje memo stare, zato ne verjamemo, ker zadnji cilj in konec vseh davkovskih postav je tudi ministru Brestelnu ta, da država — kaj več dobí.

— O političnih zadevah ni nič druzega novega, kakor to, da voditelja českih Slovanov dr. Rieger in Sladkovsky ne gresta na Dunaj, kamor ju je minister Giskra v razgovor povabil, da bi se ž njima pobogal zarad sprave s Čehi; zahvalila sta se za povabilo, rekši, da se morejo pogajati le z ministri, ki so prav mirnega duha in ki niso enostranski, in da bi v taki posvèt se morali poklicati tudi Moravani. Kakor „Neue fr. Presse“ — časnik dr. Giskre — piše, se bodo zdaj strune ostro napele zoper trdovratne Čehe, Poljakom pa se dovolilo precej tega, kar zahtevajo, pa tudi nezadovoljnim Slovencem se bode vrgel kos, da se potolažijo, Tirolce pa bodo že spokorile direktne volitve. Tako piše organ dr. Giskre — vprašanje je le veliko: ali ne dela „brez birta rajtenge?“ V Beustovi stari „Pressi“ piše Giskri ves nasprotni veter. — V odboru, ki pretresa resolucijo poljsko, se sama prazna slama mlati; eden druzega skušajo za nos voditi. Kmalu se bode videlo, kdo nazadnje ostane na cedilu. — Direktne volitve ministerstvo po sili hoče; al za te se potrebujete dve tretjini glasov v državnem zboru; ali jih dobí ali ne, se še ne vé, kajti očitno je pred svetom, da sedanje ministerstvo stojí na čedalje slabejih nogah. Dokler mnogonarodna Avstrija ne dobí ministrov, kterim je geslo „justitia regnorum fundamentum“, je vsak „ausgleichsverfahren“ jalovo mešetarenje.

Iz Rima. — 17. u. m. se je slovesno odprla razstava umetnih cerkvenih izdelkov v samostanu sv. Marije. Vsi kardinali in škofje kakor tudi mnogo rimske gospôde so bili povabljeni. Ob $^1/_2$11. uri je prišel papež; kardinal Berardi z razstavnim odsekom ga je vodil po sila prostornih, krasno okinčanih dvoranah, kjer so na ogled stavljene res lepe rečí. V dvorani „academia di S. Lucca“ so se sv. oče vsedli na prestol in v dolgem govoru povdarjali, da iz omike narodov izvirajo vede in umetnosti, omika pa se ne more misliti brez vere; vera pa je zmirom ista in se ne preminja po razmerah časa, zato tudi za vero nikdar ne pride 1789. leto. Govor ta je bil sprejet z navdušenim „evviva il Papa Re!“ (živio papež kralj).

Turčija. — Turška vlada je blizo 35.000 vojakov postavila okoli Bosne, Hercegovine, Črnogore in Srbije; zategadel pa se tudi Srbija oborožuje in bode skoro imela do 80.000 vojske svoje na nogah.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.